

stoletju, sestavil dragoceno bibliografijo izdaj Moskovskih zapiskov, tekstnokritične opombe in stvarno kazalo, v katero sta vključeni tudi imensko in krajevno. Pri prevodu je izhajal iz izvorne latinske izdaje (nam najbližji izvod hrani zagrebška Nacionalna i sveučilišna knjižnica), v opombah na koncu knjige pa je dodal variante iz tretje latinske (1556) in prve nemške izdaje (1557), kolikor se besedilo razlikuje od izvornika. Taka zasnova prevoda je metodološko nekoliko vprašljiva in tudi nepraktična za branje. Ob nedavni 450. obletnici prve izdaje Moskovskih zapiskov bi morali razmišljati o novi izdaji v slovenščini, saj je obstoječi prevod že zastarel, zlasti pa je v Golievih dodatkih na koncu knjige kar precej napak in pomanjkljivosti, ki jih tudi odlična spremna beseda ne zasenči. Ta namreč ponuja oprijemljiv prikaz okoliščin, ki so diplomata Herbersteina kot vojaka besed pospremile na dvakratno pot v Rusijo, pa tudi vzrokov, zaradi katerih se je v Rusiji na nekaterih področjih kljub poskusom vse do danes komaj kaj spremenilo. Simoniti je prepričan, da nam Herbersteinova knjiga omogoča, "da lahko bolje razumemo tudi današnjo rusko državo, njeno oblast, njeno hrepenjenje po lastni življenjski obliki, lastni religiji in lastni prihajajoči zgodovini" (str. 286).

Herbersteinovo temeljno delo je že leta 1550 izšlo v italijanščini, v letih 1551, 1556, 1557 in 1571 v latinščini, v nemščini prvič leta 1557, nato pa še v letih 1563, 1567, 1576 in 1579. Tem izdajam Moskovskih zapiskov so bili dodani različni predgovori, pisma, posvetila, poslaniška inštrukcija, ki sta jo grof Nugarolis in Žiga Herberstein dobila za pot v Moskvo od nadvojvode Ferdinanda, ter spisa Paula Iovia o poslaništvu Vasilija Velikega in Georga Wernerja o madžarskih vodah. Po mojem poznavanju bi se bilo ob morebitnem novem prevodu dobro opreti na tretjo latinsko izdajo (drugo baselsko) iz leta 1556, ki jo je Herberstein sam (v nasprotju z nekaterimi, ki so še za njegovega življenja izšle brez njegovega sodelovanja ali celo vednosti) popravil in nekoliko razširil. Ta izdaja že ima stvarno kazalo, dostopna pa je v Ljubljani.

Kljub zadnjim pripombam smo lahko veseli tudi pričujočega ponatisa. Svež prevod bo zdaj verjetno počakal vsaj pet desetletij, Moskovski zapiski pa so tako zanimivo in poučno branje, da morajo biti na voljo čim širšemu krogu bralcev.

Andrej Nared

Ehrlichov simpozij v Rimu (uredil Edo Škulj),
Mohorjeva družba, Celje 2002, 376 strani

Slovenska teološka akademija v Rimu in Inštitut za zgodovino Cerkve v Ljubljani nadaljujeta organizacijo simpozijev o pomembnih osebnostih slovenskega cerkvenega in javnega življenja. Osemnajstemu simpoziju, ki je obravnaval obdobje, življenje in delo škofa Gregorija Rožmana, je sledil simpozij o njegovem sodobniku Lambertu Ehrlichu. Svojevrstni

osebi, ki je dodala poseben pečat obdobju prve polovice dvajsetega stoletja in je imela svoje občudovalce (in po smrti celo častilce) v krogu stražarjev in somišljenikov ter nasprotnike in sovražnike tako znotraj katoliškega tabora kot tudi seveda pri revolucionarjih. Ti so ga v povojnem zgodovinopisju, da bi upravičili njegovo "justifikacijo", določili za enega nosilcev klerofašizma (kako moderna oznaka), o čemer je v zborniku objavil zanimiv članek Stane Granda (Lambert Ehrlich in slovensko zgodovinopisje). Prav ta simpozij pa naj bi ob šestdesetletnici njegovega uboja o njem spregovoril bolj neobremenjeno, predvsem pa bolj celostno, ne le v luči odnosa do komunistov ali OF, ter s tem predstavil vso širino njegove osebnosti, saj je prav neverjetno, na koliko različnih področjih se je ta duhovnik iz Kanalske doline aktivno udeleževal.

Zbornik, ki je izšel ravno ob obletnici njegovega umora, nam poleg uvoda Eda Škulja in pozdravne besede Štefana Faleža prinaša še 24 člankov. Ehrlichovo "koroško obdobje" osvetljujejo trije koroški zgodovinarji. Avguštín Malle (Ehrlichov rod in koroška leta Lamberta Ehrlicha) oriše življenjsko pot njegovih sorodnikov v narodnostno mešanem okolju, njegovo otroštvo v Kanalski dolini, šolanje in študij ter njegova prva prizadevanja za pravice Slovencev. Teodor Domej (*Bratoljub* in krščansko-socialna misel na Koroškem) se loti razvoja krščansko-socialnega gibanja na Koroškem in ideološkega razhajanja v narodnem gibanju in analize lista slovenskih bogoslovcev na Celovškem bogoslovju *Bratoljuba*. V listu so med drugim pogosto poudarjali soodvisnost verske in narodne pripadnosti. "Kjer so na Koroškem Slovenci dobri v verskem oziru, so tudi v narodnem, kjer pa se za vero nič ne brigajo, se tudi za narodnost ne" (str. 31). To pa je tudi prepričanje, ki je Ehrlicha spremljalo vse življenje. Walter Lukan (Ehrlich in Slovenska krščansko-socialna zveza za Koroško) obravnava razvoj Slovenske krščansko-socialne zveze za Koroško, ki je v svojem razvoju sicer zamujala za drugimi slovenskimi deželami, a je kljub vsemu v obdobju pred letom 1914 dosegla razcvet in obseg, ki ga ne prej ne pozneje ni uspelo ponoviti nobeni slovenski organizaciji na Koroškem. Zveza, katere eden pglavitnih motorjev je bil Ehrlich, je imela od ustanovitve leta 1907 namen krepiti slovenski življenj na Koroškem in je imela izrazito narodno-obrambni program. Vendar pa se je nekako od leta 1910 začela čedalje bolj "poudarjati katoliška podlaga narodne misli in verski "sovražnik" postane polagoma bolj važen kot nacionalni" (str. 55). Ta ugotovitev, ki nam jo posreduje Lukan, je zopet pomembna za razumevanje Ehrlichove drže v poznejših letih.

Jurij Perovšek (Ehrlich in pariška mirovna konferenca 1919-1920) razkriva Ehrlichov angažma na pariški mirovni konferenci in ob njej. Kot izvedenec za Koroško je bil Ehrlich v jugoslovanski delegaciji med najprizadevnejšimi člani. Perovšek posebno poudari Ehrlichovo poročilo o delovanju Milesove komisije na Koroškem v začetku leta 1919, ki je bilo osnova, "... na kateri je jugoslovanska delegacija še lahko storila protiukrepe, ki so uspeli vsaj toliko, da je

bil za Koroško določen plebiscit" (str. 85). O Ehrlichovem prizadevanju na pariški mirovni konferenci piše tudi Marija Vrečar (Ehrlichov tipkopis: Pariška mirovna konferenca in Slovenci), in sicer kot prva predstavlja Ehrlichov tipkopis o tem vprašanju. Sicer nedokončano delo je še nedavno veljalo za izgubljeno in smo ga poznali le v fragmentih. Napisano je bilo v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. V obdobju stare Jugoslavije ni našlo milosti, da bi bilo natisnjeno, med vojno in po njej pa je po številnih peripetijah in zapletenih poteh le ostalo ohranjeno na Koroškem, kjer ga je avtorica pred kratkim našla v neki zasebni zbirki. Ehrlich nam v njem iz prve roke govori o diplomatskem boju in zakulisnih igrah za severno in južno mejo Slovenije.

Naslednji sklop prispevkov: Metod Benedik (Lambert Ehrlich – profesor), Janez Juhant (Ehrlich: vzgoja, evolucija, filozofija in revolucija), Ciril Sorč (Ehrlichovi ekliziološki spisi), Ervin Dolenc (Ehrlichovi družbeni spisi), Ingrid Slavec Gradišnik (O Ehrlichu in etnologiji), Ivanka Tadina (Bogata misijonska dejavnost Lamberta Ehrlicha) in Bogdan Dolenc (Ehrlich – apologet in veroslovec) predstavlja njegovo akademsko pot ter znanstvene in publicistične prispevke. V tem oziru so še posebej zanimivi prispevki, ki obravnavajo njegovo pisanje na področju primerjalnega veroslovja in misiologije, na katerem je bil sploh pionir v našem prostoru. Ivanka Tadina nam poleg njegovih misijonskih razprav razgrne tudi preostalo dejavnost na misijonskem področju, kjer se je z intenco "osvojiti ves svet za Kristusa Kralja" udeleževal v vsej svoji polnosti. Predstavi nam ga kot enega osrednjih motorjev misijonskega dogajanja ne le na slovenskem, temveč tudi v jugoslovanskem prostoru, kjer je bil med drugim glavni tajnik Društva za širjenje vere za Jugoslavijo. Vrhunec njegove organizacijske dejavnosti na področju misiologije je bila organizacija sedmega Mednarodnega akademskega misijonskega kongresa, ki je bil v septembru 1930 v Ljubljani in se ga je udeležilo prek dvesto ljudi iz tujine.

Anka Vidovič-Miklavčič (Ehrlich – duhovni vodja stražarjev) predstavlja razvejanost njegovega delovanja med akademiki, ki je v literaturi tudi najbolj obdelano. Osredotočila se je na njegov program in delovanje za katoliško prenovo ljubljanske univerze. Naravo tega boja nazorno simbolizira akcija katoliške mladine, ki je v dneh drugega evharističnega kongresa za Jugoslavijo na poslopje univerze postavila križ, "... kar je bil viden uspeh delovanja prof. Ehrlicha na univerzi" (str. 201). Obravnava tudi sodelovanja stražarjev z SLS oziroma Antonom Korošcem. Ta odnos je bil zelo zanimiv in bi ga bilo zanimivo še natančneje analizirati, saj je bilo politično delovanje v nasprotju s pravili katoliške akcije, v katero so se stražarji prištevali. Oriše tudi znameniti spor med stražarji in mladci glede katoliške akcije, ki pa ga je natančneje opredelil nekdanji mladec Martin Kranmer (Odnos med mladci in stražarji). V svojem prispevku nam podoživljeno upodobi sodelovanje in napetosti med skupinama, ki pa so, kot ugotovi, večinoma izvirale iz zelo različne narave in konceptov delovanja

katoliške akcije med akademiki obeh glavnih vodij: Tomca in Ehrlicha. Jože Štupnikar (Ehrlich in karitativna dejavnost) na kratko opiše tudi njegovo karitativno dejavnost, ki pa bi si vsekakor zaslužila natančnejšo obravnavo.

Andrej Vovko (Stališče *Straže v viharju* do nekatere sodobnih vprašanj) je objavil zelo trezen in uravnotežen članek o odnosu *Straže v viharju* do vprašanja sodobnih ideologij in judovstva. Opozarja na ponavljajoče se ocene o "pro-fašistični in nacistični" naravi *Straže v viharju*, ki ji ga je prilepila povojna historiografija in ki se je drži še danes. Najdemo jo celo v *Kroniki XX. stoletja*, ki naj bi bila delo neobremenjenih mlajših zgodovinarjev. Pokaže na izrazito negativen odnos revije tako do komunizma in kapitalizma kot tudi do nacizma in fašizma, saj, kot je zapisano, "evangelij rase in krvi" nima kaj dosti skupnega s krščanskim evangelijem. Opozoril je tudi na iskanje nekakšne katoliške alternativne državne tvorbe, ki naj bi se takrat začela uresničevati na Portugalskem in Irskem. Prav tako Vovko pokaže na izrazit antisemitizem, kajti židovski duh je po mnenju lista "nesporni stvaritelj" tako kapitalizma kot tudi komunizma, torej dveh poglavitnih nasprotnikov krščanstva in hoče doseči absolutno gospostvo nad vsemi narodi in predeli sveta. Ta velikokrat preigravana tema pa ob poročilih nacističnega preganjanja Judov vseeno izraža globoko nestrinjanje z nacističnimi metodami.

Boris Mlakar (Delovanje stražarjev med drugo svetovno vojno) predstavi odnos Ehrlicha in stražarjev do fašistične okupacije in oster odziv na nastop komunistične revolucije. Kot značilen primer zaostrovanja med stražarji in komunisti v začetku okupacije označi spor okrog vprašanja razpustitve univerze, ki ga je po propagandnem dvoboju končala likvidacija dveh akademikov s strani Varnostnoobveščevalne službe. Stražarji so zaradi tega začeli samostojne aretacije in zasliševanja znanih članov OF. Ta boj pa se je po uboju Ehrlicha še okreplil. Stražarji so tako pozneje množično sodelovali tako pri vaških stražah kot tudi pri formacijah Slovenskega domobranstva ter ljubljanske politične policije. Bojan Godeša (Ehrlich in zasnova slovenske države) ob analizi dokumenta Slovenski problem (dokument je priložen razpravi), ki ga je Ehrlich napisal v jeseni 1941, označi njegovo vizijo rešitve nacionalnega vprašanja. Ehrlich je predvidel tri možnosti naddržavnih povezav Slovenije, in sicer konfederativno Jugoslavijo, veliko srednjeevropsko konfederacijo od Baltika do Egeja, ali Slovenijo kot samostojno državo v zaledju Trsta pod mednarodnim protektoratom. Dokument, ki takrat sicer ni imel vidnega odziva na domačem, še manj pa na mednarodnem prizorišču (dokument je bil po tajnih zvezah poslan zaveznikom), pa ima vrednost v tem, da je vztrajal "... pri vzpostavitvi slovenske državne suverenosti kot temelju rešitve slovenskega narodnega vprašanja" (str. 308).

Tamara Griesser Pečar (Umor prof. Lamberta Ehrlicha) natančno opiše potek umora 26. 5. 1942, ki ga je izvršila VOS. To svoje dejanje je VOS argumentirala s tem, da je bil Ehrlich "... izdajalec in škodljivec slo-

venskega naroda, odkriti iniciator političnega sodelovanja peščice reakcionarnih izdajalcev z okupatorji ter organizator denuncijantskih ter terorističnih tolp v službi okupatorja" (str. 311). Ob tem primeru avtorica znova opozori na pravno spornost odlokov SNOO z dne 16. septembra 1941 o "zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja", ki so pomenili prelomnico v "državljanski vojni" v Sloveniji. Ostrino in zapletenost obdobja 1941-1942 v širšem kontekstu odnosa OF in straže obravnava tudi Vida Deželak-Barič (Osvobodilna fronta in dr. Lambert Ehrlich). V zborniku avtorica sodeluje še z enim člankom (Škof dr. Gregorij Rožman v luči partizanske propagande), ki pa se vsebinsko navezuje na lanski zbornik.

Ehrlichova osebnost, pri kateri v ospredje stopajo goreča ljubezen do Cerkve in naroda, široka razgledanost in dejavnost ter precej "težaven" karakter, upodobi France Oražem (Ehrlichova duhovna podoba). France Urbanija (Ehrlichova bibliografija) pa nam predstavi izčrpano bibliografijo.

Ehrlichov Simpozij v Rimu je po zborniku *Dr. Lambert Ehrlich, Stražar naših svetinj* (uredil dr. Rudolf Čuješ, Research Centre for Slovenian Culture, Kanada 1992) drugo obsežno delo, ki obravnava Lamberta Ehrlicha. Če je bil zbornik iz leta 1992, ki so ga napisali večinoma nekdanji stražarji, precej "hagiografske" narave, a pomemben že zato, da nam je predstavil zgodbo z druge strani, pa ta zbornik večinoma prinaša trezne in uravnotežene razprave. Obravnavana tematika je sicer zaradi ideološke obremenjenosti, številnih mitov ter historične bližine, ki se dotika ran še živečih, zelo občutljiva, a ravno zaradi tega še bolj potrebna pretresa. Le soočanje argumentov in stališč avtorjev različnih vrednostnih drž nam lahko prinaša kakovostne premike pri razumevanju tega težavnega in "polemičnega" obdobja.

V zborniku so še posebej dragoceni prispevki, ki osvetljujejo Ehrlichovo življenjsko pot pred prihodom v Ljubljano, saj nam pomagajo razumeti njegovo duhovno držo, ki se je v veliki meri oblikovala že v tistem obdobju. Tudi zaradi tega pa zelo pogrešamo osvetlitev obdobja med prvo svetovno vojno. Duhovniki kot nosilci narodnega gibanja so v izjemno zaostrenih razmerah imeli pomembno vlogo pri narodnem oziroma deklaracijskem gibanju, pa tudi specifično usodo pri preganjanju Slovencev na Koroškem. Žal v shemi tega zbornika to vprašanje ni našlo mesta. Pohvaliti pa velja tudi obširne prispevke o njegovem znanstvenem delu, ki je bilo doslej skoraj povsem neobdelano, in ovrednotenje usmeritve revije *Straža v viharju*, ki je že dolgo noben avtor, ki je o njej pisal, ni vzel v roke in se je še danes drži sloves nekakšne "profašistične" revije.

Na koncu bi opozoril še na dve stvari. Spomladi leta 2001 smo iz Argentine od g. Franca Gnidovca v Nadškofijski arhiv v Ljubljani dobili gradivo, ki je nastalo ob pripravi zbornika *Dr. Lambert Ehrlich, Stražar naših svetinj*. Dve škatli gradiva, večinoma korespondence med stražarji o življenju Lamberta Ehrlicha sta bili povsem neurejeni. Golo naključje je bilo, da smo gradivo uredili v času pred simpozijem in je bilo nato na razpolago sicer redkim raziskovalcem. Ehrlichova,

sicer skromna zapuščina, ki smo jo imeli v arhivu že prej, pa je žal ostala v precej neurejenem stanju. Druga zadeva, na katero bi rad opozoril, pa je, da smo v začetku leta 2002 iz Misijonske pisarne v Ljubljani prevzeli petnajst škatel gradiva. Polovica gradiva se nanaša prav na Ehrlicha in ponuja možnost za nadaljnje raziskave njegove akademske in misijonske dejavnosti. Vsebuje namreč zapiske ter skripta za predavanja primerjalnega veroslovja, misiologije in apologetike na Teološki fakulteti ter gradivo iz njegove misijonske dejavnosti. Navedena primera kažeta na slabo sodelovanje med institucijami, saj bi ob ustreznem obveščanju še pred začetkom simpozija lahko ustrezno uredili celotno zapuščino, dobili pa bi lahko tudi dodatno gradivo in s tem omogočili boljšo kakovost simpozija. Priložnosti za popravne izpite pa bo nedvomno še veliko.

Blaž Otrin

Milica Trebše Štolfa, LIPA PARK, St. Catharines, Ontario, Canada 1967-2002, Canada 2002

Vsaka obletnica delovanja slovenskega društva, kjer koli po svetu, je odlična priložnost za zgodovinski vpogled v preteklost, za zapisovanje spominov, pregled arhivov in objavo zbranih pričevanj in dokumentov.

Letos je v počastitev 35-letnice delovanja Slovenskega narodnega doma (SND) Lipa Park v St. Catharinesu izšla knjiga "Lipa Park, St. Catharines, Ontario, Canada 1967-2002", avtorice mag. Milice Trebše Štolfa, izvrstne poznavalke slovenskega izseljenstva v Kanadi in predsednice Združenja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. To je njena četrta publikacija o delu Slovenskih društev v Kanadi.

Tokrat nam je približala številčno najmočnejše društvo slovenskih rojakov v Kanadi SND Lipa Park, ki šteje več kot štiristo članic in članov.

Zamisel o skupnem prostoru za srečanja in ustanovitvi Slovenskega narodnega doma se je porodila že leta 1966 na seji Vzemno podpornе zveze (VPZ) Bled odsek št. 12 – Novo mesto. Od takrat je pobudnike zaposlovala misel, kako in kje kupiti primerno zemljišče, na katerem bi si uredili pristni slovenski kotiček za druženja. To jim je 14. februarja 1967 tudi uspelo. *Vesetje ob pridobitvi "svojega parka" je bilo nepopisno*, je zapisala avtorica, *sejo, na kateri so pregledovali načrt za gradnjo doma, pa so imeli 16. aprila 1967 kar na parceli*. Pridne roke naših rojakov so opravile 3606 prostovoljnih delovnih ur in v slabih dveh mesecih so odprli dom, ki že 35 let družijo Slovence in njihove družine ter prijatelje.

Po začetnih težavah, predvsem finančnih, ki so jih člani reševali na različne načine, večinoma pa s svojimi lastnimi prispevki, se je za SND Lipa Park začelo *novo obdobje – nov elan*. Z leti se je seznam dejavnosti v Lipa Parku daljšal, zaradi uspešnega dela in številnih dejavnosti pa je bilo članstvo vse številnejše. Tu ne